УДК: 61:378.1(477.85)

В.П.Пішак, І.Й.Сидорчук

10-й річниці незалежності України присвячується

СТАН РОЗВИТКУ НАУКИ І ПІДГОТОВКИ КАДРІВ У БУКОВИНСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ МЕДИЧНІЙ АКАДЕМІЇ

Резюме. У роботі наведені основні показники науково-дослідницької діяльності, підготовки фахівців вищої кваліфікації за роки незалежності України в Буковинській державній медичній академії.

Ключові слова: Буковинська державна медична академія, наукові дослідження, кадри вищої кваліфікації.

У сучасному світі положення науки досягло рівня, коли її досягнення перетворились у вирішальний чинник соціального й економічного прогресу. Сучасна наука перетворюється у складний і безперервно зростаючий соціальний організм, у найбільш динамічну, рухому виробничу сферу суспільства. Розвиток науки стає вихідним пунктом для виробничої практики, для створення нових галузей знань та виробництва. Наука перетворюється у виробничу силу суспільства, що проявляється у глибоких змінах взаємовідношень науки і виробництва [1,3].

Вона найбільш ефективна сфера капіталовкладень. У світовій практиці вважають, що прибуток від капіталовкладень у науку становить 100-200% і значно перевищує прибуток будь-якої галузі. За даними закордонних економістів, на один долар затрат на науку прибуток за рік складає 4-7 доларів США та більше. У нашій країні ефективність науки також висока. На 1 грн., що затрачена на науково-дослідну роботу, прибуток складає 3-8 грн. Разом з тим, у зв'язку з впровадженням новітніх технологій та засобів дослідження, з кожним роком наука обходиться суспільству все дорожче [1,3].

Всі матеріали, що одержані в процесі досліджень, розробляються, систематизуються й оформляються у вигляді наукової роботи – наукової продукції, як показника наукової діяльності [2].

Протягом 1992-2001рр. у Буковинській державній медичній академії до виконання науково-дослідних робіт щорічно залучались 350-370 викладачів, аспірантів, магістрантів та клінічних ординаторів. Крім того, щорічно виконували наукові дослідження близько 300 студентів-гуртківців.

За планом дій ректорату академії передбачалось реформувати не тільки медичну освіту. Серед першочергових заходів передбачалося збільшити засоби та кошти на медичну освіту та науку, підвищити ефективність їх використання, створити умови для залучення у сферу науки позабюджетних джерел фінансування.

Надання вищим навчальним закладам певної економічної самостійності позитивно вплинуло на ефективність наукових досліджень в академії. За роки незалежності нашої держави співробітниками академії опубліковано 103 монографії. Значного росту наукової продукції досягнуто з 1995р. Якщо за перші 4 роки в середньому співробітники видавали 6,5 монографії за рік, то в наступні (1995-2000рр.) – по 10,3 монографії щорічно.

Збірки наукових праць почали готуватися тільки з 1995 року, а з 1997 року щорічні випуски складають щонайменше 2-3 збірки. Всього видано 14 збірників наукових праць.

Вперше в 1996 році співробітниками академії видано 4 підручники. Динаміку випуску навчальних посібників за роки незалежності ілюструє рис.1.

Всього випущено 304 навчальні посібники. Позитивно впливало на видавничу діяльність співробітників академії заснування в 1997 році у структурі академії нового часопису "Буковинський медичний вісник".

Динаміка публікації журнальних статей, тез та матеріалів конференцій, конгресів, з'їздів наведена в таблиці 1.

© В.П.Пішак, І.Й.Сидорчук, 2002

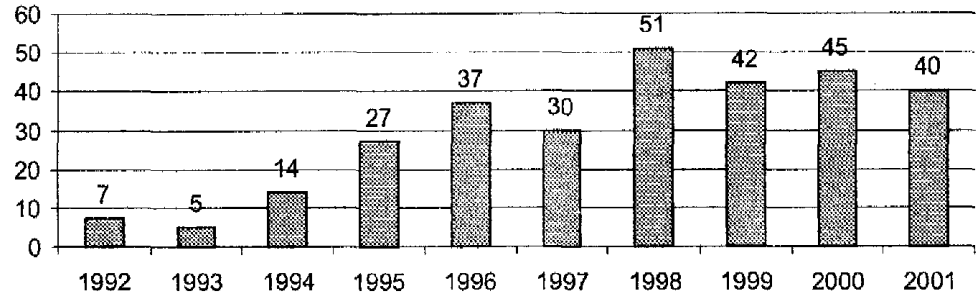

Рис. 1. Динаміка підготовки співробітниками академії навчальних посібників.

Таблиця 1

Публікація журнальних статей, тез та матеріалів конференцій

Роки	Журнальні статті		Тези і матеріали конф.		За кордоном		Всього
	Абсолютна кількість	Відносна кількість(%)	Абсолютна кількість	Відносна кількість(%)	Абсолютна кількість	Відносна кількість(%)	
1992	146	42,8	195	57,2	-	-	341
1993	154	44,4	190	54,8	3	0,8	347
1994	290	434	363	54,3	15	2,3	668
1995	56	8,7	542	84,7	42	6,6	640
1996	263	30,7	564	65,7	31	3,6	858
1997	301	74,1	89	21,9	16	4,0	406
1998	334	39,6	465	55,2	44	5,2	843
1999	406	51,9	319	40,7	58	7,4	783
2000	423	43,1	496	50,5	63	6,4	982
2001	456	43,1	544	51,4	58	5,5	1058
Всього	**2829**	**40,8**	**3767**	**54,4**	**330**	**4,8**	**6926**

Результати, наведені у табл.1, засвідчують про поступове щорічне збільшення публікацій результатів наукових досліджень у періодичних виданнях, але переважають (54,4%) публікації у вигляді тез, матеріалів конгресів, з'їздів, Міжнародних та Всеукраїнських конференцій.

Як видно з табл.1, з 1996 року розпочалося неухильне зростання кількості журнальних статей у фахових виданнях, рекомендованих ВАК України.

Якщо впродовж 1992-1993 років вчені академії опублікували всього 3 наукові праці за кордоном, що становить 1,5 роботи на рік, то з 1994р. по 2001р. опубліковано 327, що становить 40,9 щорічних наукових праць.

За десятиріччя нашої незалежності науковцями академії зроблено 1634 наукові доповіді на підсумкових наукових конференціях, 1330 – на Всеукраїнських з'їздах, конференціях та симпозіумах, 636 доповідей зроблено на Міжнародних конференціях, що проводилися в Україні і 157 повідомлень на Міжнародних форумах, що проводилися за кордоном (США, Канада, Фінляндія, Німеччина, Австрія, Польща, Швеція, Хорватія, Італія, Іспанія, Ізраїль та інші країни).

Слід відзначити, що участь науковців у Міжнародних наукових форумах поступово зростає. Результати оприлюднення наукової продукції на всіх рівнях ілюструє таблиця 2.

Тенденції останніх років XX століття у розвитку охорони здоров'я доводять – практична охорона здоров'я, наука і медична освіта – найбільш економічно вигідні та взаємопов'язані галузі. Взаємозв'язок медичної науки та практики охорони здоров'я набуває стрімкого процесу, що призводить до підвищення інтелектуалізації практичної охорони здоров'я. Вчені академії розуміють, що медична наука та практика охорони здоров'я неподільні, тут немає розподілу на "фундаментальні" та "прикладні" медичні та біологічні науки, де інтелект є головною продуктивною силою практичної охорони здоров'я. Початок XXI століття характеризується тенденцією, що "навіть найбільш фундаментальна наука є економічно прикладною" [1,3].

Стабільність наукового зростання визначається не тільки темпами накопичення нових знань, але і масштабами впровадження наукових досліджень і розробок.

Таблиця 2

Рівень оприлюднення наукових робіт на різних наукових форумах

Роки	Зроблено наукових доповідей на форумах								Всього
	Академії		Всеукраїнських		Міжнародних				
					В Україні		За кордоном		
	Абсолютна к-сть	Відносна к-сть (%)	Абсолютна к-сть	Відносна к-сть (%)	Абсолютна к-сть	Відносна к-сть (%)	Абсолютна к-сть	Відносна к-сть (%)	
1992	76	38,0	57	28,5	48	24,0	19	9,5	200
1993	82	40,2	60	29,4	52	25,5	10	4,9	204
1994	92	37,9	50	20,6	88	36,2	13	5,3	243
1995	103	40,2	68	266	73	285	12	4,7	256
1996	144	42,0	125	36,4	65	19,0	9	2,6	343
1997	158	38,8	182	44,7	56	13,8	11	2,7	407
1998	167	31,9	275	52,5	50	9,5	32	6,1	524
1999	181	48,4	133	35,6	45	12,0	15	4,0	374
2000	281	51,7	144	26,5	89	16,4	29	5,3	543
2001	350	51,3	236	34,6	70	10,3	26	3,8	682
Всього	**1643**	**43,3**	**1330**	**35,2**	**636**	**16,8**	**176**	**4,7**	**3776**

Результати розробки та випуску методичних рекомендацій, інформаційних листків, ступінь винахідницького рівня наукових досліджень вченими академії наведені у таблиці 3.

Таблиця 3

Інноваційна продукція співробітників академії

Роки	Метод. рекомендації, інформ. листи		Патенти		Всього
	Абсолютна кількість	Відносна кількість (%)	Абсолютна кількість	Відносна кількість (%)	
1992	8	32,0	17	68,0	25
1993	5	38,5	8	61,5	13
1994	5	50,0	5	50,0	10
1995	14	70,0	6	20,0	20
1996	9	100,0	-	-	9
1997	16	41,0	23	59,0	39
1998	12	41,4	17	58,6	29
1999	23	56,1	18	43,9	41
2000	22	43,1	29	56,9	51
2001	21	25,9	60	74,1	81
Всього:	**135**	**42,5**	**183**	**57,5**	**318**

За період з 1992р. по 2001р. науковцями академії розроблено та впроваджено 135 пропозицій із нововведень у діагностику, лікування та профілактику найбільш поширених соматичних, інфекційних та неінфекційних захворювань, що викладено у 68 методичних розробках та 67 інформаційних листах.

Більшість наукових комплексних тем та дисертаційних робіт в академії є патентоспроможними, мають винахідницький рівень і одержали деклараційні патенти Державного департаменту інтелектуальної власності (табл.3). Слід зауважити, що винахідницька робота в академії значно зросла відтоді, як державний департамент інтелектуальної власності розпочав видавати деклараційні патенти на винахід.

Перераховані вище результати, одержані в процесі виконання комплексних наукових тем, дисертаційних досліджень дали можливість за рейтинговими показниками з наукової діяльності, проведеними МОЗ України у листопаді 2001 року, зайняти медичній академії III призове місце серед медичних, фармацевтичних ВНЗ та закладів післядипломної освіти. За наукову діяльність у 2001 році академія нагороджена Дипломом Міністерства охорони здоров'я України.

Вирішення найважливіших стратегічних проблем охорони та збереження здоров'я населення України, що визначені Президентом України та передбачені в Указі "Про основні напрямки соціальної та економічної політики в Україні до 2004 року",

можливе лише за умови забезпечення лікувальних та фармацевтичних закладів висококваліфікованими фахівцями, підготовка та перепідготовка яких, перш за все, залежить від організації та діяльності вищої медичної та фармацевтичної школи, їх кадрового забезпечення. Найбільш активно в цьому напрямку у 2001 році працювали співробітники кафедр медичної біології та генетики, госпітальної терапії, ЛФК і спортивної медицини, факультетської хірургії, ЛОР та очних хвороб, пропедевтики внутрішніх хвороб, анестезіології, реаніматології та урології, патологічної фізіології та медичної фізики, госпітальної педіатрії і дитячих інфекційних хвороб та інші. Питання кадрової політики систематично розглядаються на вченій раді академії, ректораті та на засіданнях кафедр. За 10 років незалежності підготовлено 27 докторів медичних наук та 151 кандидат наук (таблиця 4).

Таблиця 4

Підготовка науково-педагогічних кадрів в академії

Роки	Захищено		Затверджено ВАК України		Всього
	докторських	кандидатських	докторських	кандидатських	затверджено
1992	1	4	3	6	9
1993	1	7	-	6	6
1994	1	6	2	4	6
1995	2	11	2	10	12
1996	3	25	1	12	13
1997	1	7	3	19	22
1998	1	9	2	18	20
1999	5	23	4	18	22
2000	7	23	4	25	29
2001	2	36	6	33	39
Всього	**27**	**151**	**27**	**151**	**178**

Значно покращилася підготовка кандидатів наук. За період з 1992р. по 1998р. щорічно (в середньому) затверджувалось ВАК України 7,7 кандидата наук, а за період з 1999р. по 2001р. – по 25,3 кандидата наук. За кількістю підготовлених кандидатів наук у 2001 році академія за рейтингом МОЗ України посіла І місце. Таким чином, зростання кадрового потенціалу академії супроводжується покращанням його кваліфікаційної структури. Спостерігаються позитивні зрушення у віковій структурі наукових кадрів.

Вжиті заходи з підготовки фахівців вищої кваліфікації дозволили акредитувати Буковинську державну медичну академію за найвищим рівнем (IV) акредитації ВНЗ. Зараз в академії працює 47 (12,9%) докторів наук та 259 (71%) кандидатів наук, що відповідає державним стандартам ВНЗ IV рівня акредитації.

Відповідно до вимог сьогодення Буковинською державною медичною академією проводяться заходи щодо підготовки фахівців вищої кваліфікації через магістратуру, аспірантуру, а в окремих випадках і через клінічну ординатуру, а також через докторантуру у випадках відсутності докторів наук за окремими спеціальностями. Обсяги підготовки через зазначені форми навчання протягом останніх років в академії не знижуються.

За період існування медичної академії (до 1997р. – Чернівецького державного медичного інституту) підготовлено 106 докторів і 583 кандидати наук. У середньому з моменту заснування ВНЗ щорічно готовилось 1,8 доктора і 10,5 кандидата наук, а за роки незалежності України – 2,7 доктора і 15,1 кандидата наук.

Перспективними були і залишилися наукові розробки з проблем впливу на організм людини, в першу чергу дітей, екологічно несприятливих чинників навколишнього середовища. Цій проблемі присвячений ряд наукових розробок кафедр загальної гігієни та екології (зав. – д.мед.н. Л.І.Власик), госпітальної педіатрії та дитячих інфекційних хвороб (зав. – проф. Л.О.Безруков), пропедевтики дитячих хвороб (зав. – проф. Ю.М.Нечитайло), акушерства, гінекології та перинатології (зав. – проф. О.В.Кравченко), медичної біології та генетики (зав. – проф. В.П.Пішак), факультетської педіатрії та медичної генетики (зав. – проф. Т.В.Сорокман), факультетської хірургії (зав. – проф. І.Ю.Полянський), нормальної фізіології (зав. – проф. Г.І.Ходоровський), клінічної імунології, алергології та ендокринології (зав. – проф. І.Й.Сидорчук), центральної науково-дослідної лабораторії та інші. Одержані нові науково обґрунтовані результати експериментальних досліджень та клінічних обстежень у сукупності вирішують актуальну проблему впливу цілого

ряду ксенобіотиків, полютантів, солей важких металів на організм тварин, людини (дітей та дорослих). Доведено вплив цих чинників на розвиток та структуру захворюваності, перебігу синдромів взаємного обтяження та поліорганної недостатності, захворювань внутрішніх органів, хірургічної патології, змін факторів та механізмів неспецифічної резистентності і специфічного імунного протиінфекційного захисту.

Певними здобутками характеризуються наукові дослідження науковців академії з кардіології, гастроентерології, травматології та ортопедії, апіфітотерапії, неврології, анестезіології та реаніматології, онкології, хірургії, а також у фундаментальній медицині, частина з них має світовий рівень. Проте залишаються вузьким місцем комплексні фундаментальні і прикладні дослідження в межах визначених програм, розробка методологічних основ наукових спостережень у галузі біології і медицини.

Наукові здобутки співробітників засвідчують нову сторінку розвитку Буковинської державної медичної академії в історично нових умовах – в умовах незалежності України.

В останні роки академія співпрацює з Чернівецьким національним університетом ім. Ю. Федьковича, Національним медичним університетом ім. О.О.Богомольця, Київською медичною академією післядипломної освіти ім. П.Л. Шупика, Тернопільською державною медичною академією ім. І.Я. Горбачевського, Інститутом оториноларингології ім. О.С. Коломийченка АМН України, Інститутом ендокринології та обміну речовин ім. В.П. Комісаренка АМН України, з Віберзьким університетом та університетом Південної Кароліни (США), Медичною академією м. Бідгощ (Польща), Кароліна університетом м. Лунд (Південна Швеція). Налагоджуються зв'язки з ВНЗ Австрії, Німеччини, Франції, Голландії та інших країн. Все це стало можливим тільки в умовах незалежності України та політики, що проводить Президент, уряд та за сприяння МОЗ України.

Література. 1. *Москаленко В.Ф., Воронєнко Ю.В.*, Вітенко І.С. Стан та перспективи подальшого реформування медичної та фармацевтичної освіти в Україні //Медична освіта. – 2000. – №3. – С.5-11. 2. *Пішак В.П., Сидорчук І.Й.* Наукова робота (дослідження) академії в 2000 році: здобутки і перспективи // Бук.мед.вісник – 2001. – №1. – С.3-6. 3. *Семиноженко В.П.* Інтелектуальна економіка: майбутнє України // Проблеми науки. – 2001. – №6. – С.2-6.

THE STATE OF RESEARCH DEVELOPMENT AND PERSONNEL TRAINING AT BUKOVINIAN STATE MEDICAL ACADEMY

V.P.Pishak, I.Y.Sydorchuk

Abstract. The paper deals with the basic indices of the research activity, traning of specialists of higher qualification at Bukovinian State Medical Academy over the years of independent Ukraine.

Key words: Bukovinian State Medical Academy, research studies, higher qualification personnel.

Bukovinian State Medical Academy (Chernivtsi)

Надійшла до редакції 15.01.2002 року